Адзіны ўспамін

АПОВЕД

Дзверы аўтобуса за мною з шумам зачыніліся, і я, пакінуўшы нарэшце яго душны салон, з асалодай удыхнула свежае вясковае паветра. Раніца задалася досыць прахалоднай, хоць на дварэ ўжо і квітнеў май. Тым не менш такое надвор'е мне пасавала — хацелася расцягнуць шпацыр у часе і налюбавацца веснавой прыгажосцю, надыхацца жыватворным паветрам. Да пачатку працоўнага дня яшчэ заставалася паўгадзіны, але я паскорыла крок, бо ведала: мяне ўжо чакаюць.

Праз некалькі хвілін будынак сельскага клуба паказаўся на вочы, і яшчэ здалёк я пабачыла знаёмую дзявочую фігурку. Згорбленая, не зважаючая ўвагі на холад ранішняй суботы, яна ўжо стаяла каля дзвярэй бібліятэкі. На яе нагах былі тыя ж паношаныя кужэльныя кедзікі, у якіх яна прахадзіла амаль палову зімы, а каротка пастрыжаныя густыя валасы, як заўсёды, былі ўскудлачаныя і надавалі яе абліччу нейкую гарэзлівасць.

— Добрай раніцы, Алена Пятроўна! — расплыўся ў шчырай усмешцы твар дзяўчынкі.

— Прывітанне, Ангеліна. Не сядзіцца табе дома. Твае аднакласнікі, мусіць, яшчэ па ложках ляжаць.

— Ну і на здароўе! Мне дома рабіць няма чаго, вы ж ведаеце.

З грукатам адчыніўшы старыя дзверы бібліятэкі, мы з Ангелінай прашмыгнулі ў халоднае памяшканне. Я ўключыла святло і прайшла ў кнігасховішча. Я ведала, што Ангеліна не снедала, што не пойдзе на абед і што яе не паклічуць на вячэру, таму заварыла вялікі тэрмас какавы для нас абедзвюх, спякла сырнікі і ўзяла двайную порцыю галубцоў на абед. Па-чалавечы мне было шкада дзяўчынку з нядобранадзейнай сям'і, нялюбую дачку шматдзетнай маці. Менавіта таму практычна кожны дзень пасля школы Ангеліна тулілася ў мяне ў бібліятэцы, а ў суботу і зусім праводзіла са мной увесь працоўны дзень. Я як магла старалася разнастаіць яе вольны час. Разам мы глядзелі кіно і мультфільмы, рабілі вырабы з гафрыравальнай паперы, у мой абедзены перапынак гулялі ў настольны тэніс у клубе, а ў апошні час пачалі разам гуляць у шашкі і шахматы, яны ёй, дарэчы, спадабаліся.

Некалькі разоў на тыдзень у клуб прыязджаў настаўнік музыкі і вучыў дзяцей гульні на піяніна. Ангеліна таксама наведвалася на заняткі і часта імкнулася прадэманстраваць мне сваё валоданне інструментам. Я цярпліва выслухоўвала ўсе намаганні папасці ў ноты і са здзіўленнем назірала, як яна спрабуе падпарадкаваць музыцы свае непаслухмяныя пальцы.

— Паснедаем, — канстатавала я. Працоўны дзень яшчэ не пачаўся. Разліўшы какаву па кубках і заслаўшы на стол старую газету, я расклала наш сціплы сняданак. Мы снедалі, размаўляючы пра тое-сёе, але думкі ў мяне былі пра адно: як бы ёй памягчэй сказаць, што я пераходжу працаваць у горад. Я падазравала, што гэта можа стаць вялікім ударам для Ангеліны. Здзіўляцца гэтаму не прыходзілася. Я не раз пракручвала ў галаве сюжэты з яе жыцця і дзівілася, як, сутыкаючыся з такім негатывам у паўсядзённым жыцці, яна па-ранейшаму застаецца шчырым і незласлівым чалавекам.

З болем у сэрцы я слухала яе рэдкія гісторыі пра сваю маці. Яна не надта любіла гаварыць пра яе. Не раз тая даводзіла дачку да слёз, магла ўзняць руку, часта казала ёй у твар, быццам шкадуе, што не зрабіла ў свой час аборт. Нягледзячы на гэта, у Дзень маці і на 8 Сакавіка Ангеліна выступала ў клубе з песнямі, прысвечанымі маці, і спявала іх так шчыра і з такім надрывам, што, здавалася, гэта павінна растапіць ледзяное сэрца гэтай жанчыны. Але гэтага не адбывалася. Мяркуючы па ўсім, прычынай такой нелюбові маці да роднай дачкі былі цяжкія адносіны першай з былым мужам — бацькам дзяўчынкі.

Нягледзячы на тое, што на ўтрыманне Ангеліны той плаціў яе маці аліменты, дзяўчынка заставалася самай недагледжанай з усіх дзяцей гэтай сям'і. Насіла заўсёды нязграбнае, ужо відавочна паношанае адзенне, былі цяжкасці з абуткам. Мінулай зімой мне было балюча глядзець, як яна ў мінусавую тэмпературу працягвала хадзіць ва ўжо згаданых кедах, таму што маці не цікавіла, як адчувае сябе яе роднае дзіця ў халоднае надвор'е. Зразумела, што кашаль быў спадарожнікам Ангеліны на працягу ўсяго халоднага перыяду. Гэтай зімой я аддала Ангеліне сваю пару амаль новых чаравікаў. А праз некалькі дзён даведалася, што яе маці забрала гэты абутак сабе. Складана падабраць словы, якія змаглі б дакладна ахарактарызаваць маё абурэнне, выкліканае ўчынкам гэтай чэрствай жанчыны. Складана зразумець мне і тое, чаму ў 21 стагоддзі ў дзяўчынкі адсутнічалі такія базавыя рэчы, як зубная шчотка і паста, шампунь для валасоў і кавалак добрага мыла. Я была ў некаторай разгубленасці, калі даведалася, што дзяўчынка мые галаву гаспадарчым мылам, менавіта гэтым тлумачылася наяўнасць велізарнай колькасці кашуты ў яе прыгожых валасах. Шавялюра ў Ангеліны была шляхетная, аднак заўсёды неахайная і непрычасаная як трэба. Гэта мяне заўсёды засмучала. Мабыць, яна і сама стамілася ад гэтага і каротка абстрыгла валасы а-ля гарсон. Хоць валасоў было і шкада, трэба адзначыць, што новая стрыжка пасавала ёй.

Значна больш Ангеліна любіла распавядаць пра свайго бацьку, да якога ездзіла на канікулы. Відавочна, той выяўляў значна больш клопату пра дзяўчынку, і марай Ангеліны быў пераезд да бацькі пасля школы.

Гэта мяне суцяшала. Пасля майго пераводу ў горад няшмат марнаваць часу ў гэтай вёсцы застанецца і ёй. Як-ніяк ужо сёмы клас, ды і давучвацца яна, хутчэй за ўсё, таксама будзе ўжо ў горадзе: яе маці як шматдзетная атрымала там кватэру, засталося толькі зрабіць рамонт. Але, здаецца, гэта адбудзецца не так хутка — дастатак сям'і не такі вялікі, каб спешна прывесці новую кватэру ў належны выгляд.

— Ведаеш, Ангеліна... тут такая справа, — пачала я цяжкую размову. — Мне прапануюць перайсці на працу ў горад.

Ангеліна насцярожылася.

— І што вы адказалі? — спытала яна.

— Я пагадзілася. Ведаеш, для мяне гэта будзе вельмі зручна. Не трэба будзе ўставаць з самай раніцы, спяшацца на адзіны ранішні аўтобус, што ідзе ў вёску. І на праезд цяпер буду траціць менш грошай, — пачала апраўдваць я прынятае рашэнне.

— Не! — працяжна засупярэчыла Ангеліна. — Не! Вы не можаце. А я... А што будзе са мной? — устрапянулася дзяўчынка, і на твар яе набегла крыўда.

— Ну што ты. Супакойся! Ты ж таксама тут надоўга не затрымаешся. У хуткім часе пераедзеш з сям'ёй у горад, калі хочаш, зможаш наведваць мяне там.

— Але я хачу, каб вы былі тут! Наш пераезд яшчэ невядома калі адбудзецца. Ну, Алена Пятроўна! Я без вас прападу, — узрушана пралапатала Ангеліна. Яе позірк заблішчаў і пачаў разгублена абмацваць мой твар з надзеяй знайсці нейкія прыкметы таго, што я вагаюся і магу змяніць рашэнне.

Я замаўчала і апусціла вочы. Але пакуль я падбірала яшчэ нейкія суцяшальныя аргументы, Ангеліна, некалькі разоў шмыгнуўшы носам, прыбрала слёзы і сказала:

— Я буду прыходзіць да вас у горадзе, калі мы пераедзем.

Такое хуткае прынцяцце сітуацыі мяне здзівіла. Зірнуўшы на Ангеліну, я зразумела, што, нягледзячы на свой узрост, псіхалагічна яна была ўжо даволі сталай і навучылася прымаць і не такія падарункі лёсу.

Наступная палова тыдня прайшла ў мітусні бібліятэчных спраў. Патрэбна было вяртаць кнігі ад чытачоў і рыхтаваць фонд да праверкі. Ангеліна ўзялася мне дапамагчы і разнесла чытачам па паштовым скрыням апавяшчэнні з просьбай вярнуць кнігі. У апошнія працоўныя дні жадаючых узяць кнігу прыходзілася разварочваць — поўным ходам ішла праверка камісіі з горада. Ангеліна з сумам зазірала ў памяшканне бібліятэкі і, разумеючы, што я не магу вылучыць для яе хвілінку, сыходзіла. Час ляцеў неверагодна хутка, здавалася, хтосьці пераключыў жыццё на паскораны рэжым, май загрубеў летам, і наступіў мой апошні працоўны дзень. Зверка фонду была скончана, камісія засабіралася на горад, не чакаючы канца майго працоўнага дня. Мы зачынілі дзверы старой бібліятэкі, і я аддала старшыні камісіі ключы.

— Ну што, Алена Пятроўна, чакаем вас у нас заўтра, — з усмешкай сказала старшыня камісіі. — Пайшлі на аўтобус. На сённяшня ваш працоўны дзень можна лічыць скончаным.

— Дзякуй, але я паеду на наступным. Крыху затрымаюся тут, ёсць яшчэ некаторыя справы.

— Ну добра. Тады да сустрэчы заўтра.

Развітаўшыся з членамі камісіі, я накіравалася ў клуб. Ангеліна стаяла ля ўвахода, калупаючы носікам абутку зямлю. Убачыўшы мяне, яна ўсхвалявана-разгублена спытала:

— Вы ўжо з'язджаеце?

— Я паеду на вячэрнім аўтобусе, і за гэтыя тры гадзіны мы яшчэ паспеем з'есці па марозіву і згуляць пару троек партый у тэніс, — адказала я, зірнуўшы на гадзіннік.

Твар Ангеліны асвяціўся радасцю. Наступныя некалькі гадзін мы займаліся ажыццяўленнем заяўленых планаў. Гэта былі гадзіны, поўныя жартаў і смеху. Апошнюю партыю ў тэніс Ангеліна прайграла. Я неахвотна паглядзела на гадзіннік — да аўтобуса заставалася пятнаццаць хвілін, трэба было паціху рухацца.

— Ужо? Ну нееее, — заскуголіла Ангеліна. — Праўдзеш? — Пытаеце!

І мы рушылі да аўтобуснага прыпынку. Я зняла заплечнік, расшпіліла маланку, дастала пакет і ўручыла яго Ангеліне.

— Што гэта?

— Так, дробязь. Зазірні і даведаешся.

Дзяўчынка слізганула рукой у пакет і дастала скрыначку.

— Шахматы! — радасна здагадалася яна.

— Так, шахматы. Гэта для таго, каб ты вучылася думаць і рабіць правільныя крокі не толькі ў гульні.

— Дзякуй, Алена Пятроўна.

— Нічога не бойся, Ангеліна. Вось убачыш, усё будзе добра, і ты хутка будзеш жыць з бацькам, як і марыла.

Ангеліна разгублена згорбілася, і на твар яе набег сум.

— Гэй, ну кінь гэта. Мы будзем жыць у адным горадзе, а не на розных планетах, — падбадзёрыла я яе. — І не кідай заняткі музыкай, у цябе добра атрымліваецца, але трэба працягваць займацца.

— Добра, — адказала дзяўчынка, нарэшце зірнуўшы мне ў вочы.

Я прыгарнула Ангеліну рукой за плечы і прыціснула да сябе.

— І досыць горбіцца! Выпрастайся, — я лёгенька штурхнула Ангеліну ў плечы. Тая быццам незадаволена закаціла вочы. Звычка горбіцца была адной з самых частых маіх прычэпак да яе.

У далечыні паказаўся аўтобус. Ангеліна сумна ўздыхнула:

— Вось і пара развітвацца.

— Мы развітваемся не назаўсёды. Яшчэ неаднойчы сустрэнемся, — упэўнена падбадзёрыла я яе, прышчапіўшы за кончык носа, — хацелася крыху развесяліць напаследак. Ангеліна ўсміхнулася. Аўтобус тым часам ужо прыпыніўся, і я накіравалася ў яго расчыненыя дзверы. Прайшла ў хвост і, зірнуўшы ў акно, памахала рукой Ангеліне. Аўтобус зачыніў дзверы і рушыў з месца. Цёмная, худзенькая дзявочая фігурка пачала аддаляцца. Ангеліна стаяла нерухома, і ўся яе постаць, здавалася, была агорнута вэлюмам смутку і самоты. Я глядзела на яе, пакуль яна не знікла за скрыжаваннем.

Аўтобус павольна цягнуўся ў бок горада, і цішыню ў салоне парушаў толькі яго злучальны «гармонік», што парыпваў на дарожных няроўнасцях.

За акном міргацелі зялёныя гронкі веснавых бяроз, і я, любуючыся прыгажосцю мясцовай прыроды, спрабавала захаваць гэты момант у памяці, выразна разумеючы, што і праз дзясяткі гадоў, трапіўшы ў гэтыя мясціны, адзіным маім успамінам будзе залівісты смех і карыя вочы адной сумнай дзяўчынкі.

Алена ТУРАВЕЦ